

Kā veicināt augstākās izglītības kvalitāti, pilnveidojot finansēšanas sistēmu

Latvijas Studentu apvienības priekšlikumi diskusijas sākumam

Latvijas Studentu apvienība (turpmāk – LSA) sagatavoja ziņojumu “Kā veicināt kvalitātē balstītu konkurenci Latvijas augstākajā izglītībā?” (turpmāk – ziņojums) ar mērķi aktualizēt nepieciešamos uzlabojumus Latvijas augstākajā izglītībā. Ņemot vērā faktu, ka ziņojuma mērķis bija izvērtēt Latvijas augstākās izglītības vēsturisko attīstību, salīdzināt to ar citu valstu sistēmām, izskatīt esošo situāciju un sniegt vispārīgas idejas un priekšlikumus tās pilnveidei, dokumentā netika izklāstīts konkrēts rīcības plāns.

Kopš ziņojuma sagatavošanas LSA ir konsultējusies ar Valsts kontroli, Saeimas deputātiem, Latvijas Jauno zinātnieku apvienību (LJZA), Rektoru padomi, Latvijas Universitāšu asociāciju (LUA), Ārvalstu investoru padomi Latvijā (ĀIPL), Latvijas Augstskolu profesoru asociāciju, Latvijas Tirdzniecības un rūpniecības kameru, Kultūras ministriju (KM), Veselības ministriju (VM), Izglītības un zinātnes ministriju (IZM) un Augstākās izglītības padomi. LSA ir ieklausījusies iepriekšminēto pušu komentāros, kas tiks atspoguļoti kā atsevišķas idejas šajā dokumentā.

Šī dokumenta mērķis ir sniegt starta pozīciju diskusijām par LSA priekšlikumiem. **LSA vēlreiz uzsver savu ticību tam, ka kvalitatīvas reformas var rasties tikai diskusiju ceļā, tajās panākot optimālo risinājumu. Šī iemesla dēļ LSA vēlas diskusijā ievērot šādus principus:**

1. **Viss ir apspriežams.** LSA neuzskata, ka zina atbildes uz visiem jautājumiem, tādēļ neapgalvojam, ka līdz šim rakstītais ir akmenī cirsts. Mūsu mērķis ir nodrošināt pamatidejas, par kuru ieviešanas formu un detaļām ir jānotiek diskusijām.

2. Orientēšanās uz rezultātu. LSA vēlas diskusiju rezultātā nonākt pie risinājuma, kas tomēr uzlabo Latvijas augstākās izglītības sistēmu. Šī iemesla dēļ LSA nevēlas, lai pārmaiņas notiek pārmaiņu pēc, bet gan ar mērķi pilnveidot sistēmu. Turpmāk tekstā atzīmētas galvenās LSA idejas un priekšlikumi to ieviešanai.

Valsts budžeta finansētās studiju vietas nepilna laika studijām

Lai nodrošinātu studējošajiem iespēju iegūt valsts finansētās studiju vietas nepilna laika studijām, LSA aicina precizēt Ministru kabineta 2006. gada 12. decembra noteikumus Nr. 994 “Kārtība, kādā augstskolas un koledžas tiek finansētas no valsts budžeta līdzekļiem”, izslēdzot noteikumu 8. punktu.

Šāda rīcība sniegtu ministrijām iespēju piešķirt valsts budžeta finansētās studiju vietas studējošajiem, kas studē nepilna laika studiju programmās. Saskaņā ar Eurostudent VI pētījuma “Studentu sociālie un ekonomiskie dzīves apstākļi Latvijā” rezultātiem, jau šobrīd 75% studējošo augstākajos studiju līmeņos paralēli studijām arī strādā. Tāpēc LSA aicina sniegt iespēju strādājošiem studējošajiem iespēju nezaudēt valsts finansētu studiju vietu vai iespēju pilnvērtīgi pievērsties studiju procesam, nodrošinot valsts dotētas studiju vietas nepilna laika studiju programmās.

Komentāri (šeit un turpmāk komentāriem saglabāta oriģinālā rakstība)

LUA: “Konceptuāli LUA varētu atbalstīt daļas budžeta vietu piešķiršanu pēc sociālajiem kritērijiem, taču pašreiz augstākajai izglītībai paredzētā ierobežotā finansējuma apstākļos būtu nepieciešams domāt par citu finanšu avotu, no kura šīs budžeta vietas varētu tikt finansētas.”

“Sociālās” valsts budžeta finansētās studiju vietas

Pasaules bankas pētījumā par jaunu augstākās izglītības finansēšanas modeli ir minēts, ka pašreizējā duālā finansēšanas sistēma ierobežo augstākās izglītības pieejamību – tā nenodrošina pietiekamu atbalstu studentiem, kuri nespēj no personīgajiem līdzekļiem segt studiju maksu, kā arī ir sociālās grupas, kurām ir apgrūtinājums atrast studiju kredīta galvotāju, ko bankas atzītu par maksāspējīgu.

LSA rekomendē paralēli esošajām budžeta vietām, ko piešķir pēc studējošo sekmēm, ieviest papildu budžeta vietas, kuru piešķiršanā augsta prioritāte būtu sniegta arī sociālajiem kritērijiem (jaunie vecāki, daudzbērnu ģimenes, trūcīgās ģimenes u.c.). Sociālo budžeta vietu nodrošinājumam nebūtu jānāk no Izglītības un zinātnes ministrijas budžeta, Arī sociālajām budžeta vietām būtu nodrošināma rotācija un līdzīgi kritēriji kā pašreizējām uz akadēmisko sniegumu balstītajām budžeta vietām.

Komentāri

LJZA: “Konceptuāli atbalstām sociālo aspektu ņemšanu vērā finansējuma pieejamībā. Tomēr būtiska ir diskusija par noteikumiem, kas to ļauj realizēt.”

KM: “Otrkārt, attiecībā uz Ziņojumā minēto jautājumu par augstākās izglītības pieejamības veicināšanu, proti, valsts finansēto studiju vietu izveides sasaisti ar sociālajiem kritērijiem, būtu nepieciešamas plašākas iesaistīto pušu diskusijas, savukārt izglītības pieejamības nodrošināšanā un sociālās un ekonomiskās nevienlīdzības mazināšanai būtu nepieciešams papildu valsts finansējums, kas būtu novirzāms šim mērķim.”

VM: “Veselības ministrija norāda, ka studiju programmās studenti tiek uzņemti atklātā un vienlīdzīgā konkursā, pamatojoties uz centralizēto eksāmenu rezultātiem. Centralizēto eksāmenu mērķis ir pārbaudīt izglītojamā zināšanas un prasmes atbilstoši valsts vispārējās vidējās izglītības standarta un attiecīgā mācību priekšmeta standarta prasībām.

Ievērojot minēto, pamatnosacījumam uzņemšanai studiju programmās ir jābūt balstītam uz pretendenta zināšanu un prasmju novērtējumu. Bet, izprotot problēmas nozīmīgumu, ierosinām izvērtēt iespēju pamatizglītības un vidējās izglītības līmenī, sadarbībā ar pašvaldībām, nodrošināt pakalpojumus sociālo vajadzību apmierināšanai un sociālo problēmu mazināšanai vai atrisināšanai. Turklāt jau šobrīd augstākās izglītības iestādes savas kompetences ietvaros var piešķirt atlaides/atvieglojumus studiju maksai.”

Kvalitātē balstītas valsts budžeta finansētās studiju vietas

LSA aicina precizēt Augstskolu likumu un arī Ministru kabineta 2006. gada 12. decembra noteikumus Nr. 994 "Kārtība, kādā augstskolas un koledžas tiek finansētas no valsts budžeta līdzekļiem", paredzot iespēju trešā pīlāra ietvaros piešķirt valsts budžeta finansētās studiju vietas tām augstākās izglītības iestādēm (All), kuru attiecīgās tematiskās jomas ir sniegušas augstus rādītājus salīdzinājumā ar tām pašām jomām citās augstākās izglītības iestādēs. LSA skatījumā, šādai valsts budžeta finansēto studiju vietu piešķiršanai nebūtu jāattiecas uz resursietilpīgām nozarēm, kuru tematiskās jomas koeficienta, saskaņā ar Ministru kabineta 2006. gada 12. decembra noteikumiem Nr. 994, optimālā vērtība ir 3 vai vairāk.

Datu ieguvei šiem rādītājiem LSA cer izmantot Izglītības un zinātnes ministrijas nākotnē izstrādātu augstākās izglītības kvalitātes monitoringa sistēmu, kuras koncepcija jau šobrīd publiski pieejama¹ un sniedz priekšstatu par to, kādi varētu būt nākotnē izmantojamie dati.

Kā sākuma piedāvājumu rādītājiem LSA aicina izmantot Izglītības un zinātnes ministrijas un LSA piedāvātos kritērijus, kas tika izvirzīti saistībā ar analoģu pilotprojektu 2015. gadā.

Tabula Nr. 1. *Izglītības un zinātnes ministrijas piedāvātie kritēriji*

Apzīmējums	Paskaidrojums	Rādītājs	Kritērija īpatsvars
K	Kopējais iegūtu punktu skaits	Viss zemāk minētais	
U	Dalība U-Multirank	0 – All nav U-multirank dalībnieks, 1 – All ir U-multirank dalībnieks	
P	Augstskolas publikāciju skaits SCOPUS un Web of Science datu bāzēs pēdējo trīs gadu laikā	Publikāciju skaits	40%

A	Akadēmiskā personāla ataudze	Nodarbināto maģistrantu, doktorantu un jauno doktoru skaits (pēdējo 5 gadu laikā iegūto) pilna laika ekvivalentā.	20%
I	Internacionalizācija	Ārvalstu studentu skaits augstskolā pēdējos 3 gados, kas studē grāda vai kvalifikācijas iegūšanai, īpatsvars 50%. Augstskolas attiecīgās tematiskās jomas Erasmus+ apmaiņas studentu skaits pēdējos trīs gados, īpatsvars 50%.	40%
Formula	$K=U(P*0,4+A*0,2+I*0,4)$		

IZM piedāvātie kritēriji tika izskatīti padziļināti, balstoties uz to ieviešanas iemesliem, datu ieguves avotiem, kā arī potenciālajiem riskiem.

Tabula Nr. 2. ***“Dalība U-Multirank kritērija” apraksts***

Kritērijs	Dalība U-Multirank.
Kā tiks skaitīts?	0 – All nav U-multirank dalībnieks, 1 – All ir U-multirank dalībnieks
Kādēļ?	Dalība U-Multirank mudina augstskolu vairāk domāt par savu iekšējo datu apkopošanu un ievākšanu, kā arī padara šos datus publiski pieejamus un ļauj sabiedrībai salīdzināt augstskolu dažādus aspektus.
Kur iegūs datus?	No U-Multirank.
Riski	Nav, jo dalība U-Multirank neprasa papildu finansējumu, kā arī nav tehniski sarežģīta.

Tabula Nr. 3. **Augstskolas, kas atrodas U-Multirank 2018. gada 1. janvārī**

Augstākās izglītības iestādes, kas ir U-Multirank 2018. gada 1. janvārī	Augstākās izglītības iestādes, kas nav U-Multirank 2018. gada 1. janvārī
BA, BAT, DU, LiepU, LJA, LLU, LU, RISEBA, RJA, RSU, RTA, RTU, TSI, VeA	BSA, EKA, ETA, ISMA, JVLMA, LA, LKrA, LKuA, LMāA, LNAA, LSPA, RAI, RARZI, REA, ViA

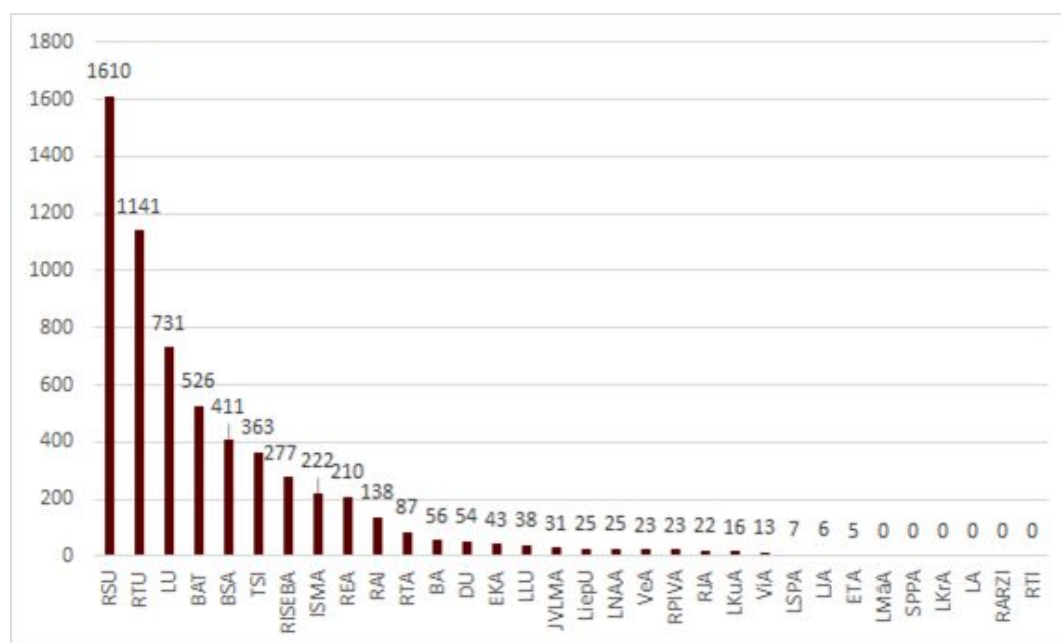
Tabula Nr. 4. **“Augstskolas publikāciju skaits SCOPUS un Web of Science datu bāzēs pēdējo trīs gadu laikā” kritērija apraksts**

Kritērijs	Augstskolas publikāciju skaits SCOPUS un Web of Science datu bāzēs pēdējo trīs gadu laikā.
Kā tiks skaitīts?	Matemātiski saskaitīts publikāciju skaits.
Kādēļ?	Akadēmiskā personāla publikācijas zinātniskajos žurnālos liecina par augstākās izglītības iestādes spēju pasniegt jaunākās zināšanas.
Kur iegūs datus?	Apkopos SCOPUS un Web of Science datubāzēs.
Riski	Augstskolas par mērķi varētu noteikt zinātnisko publikāciju skaitu, nevis to kvalitāti. Indikators stimulē publikāciju skaita palielināšanu. Iespējams, problēmu varētu risināt, ņemot vērā attiecību starp publikāciju skaitu un to citējamību, bet neņemot vērā pašcitējamību un arī tās citējamību tajā pašā AII. Jāmin tas, ka, ja AII specializējas konkrētā studiju programmās, tad sākumā tā neiegūs “punktus” šajā kategorijā, kas ilgtermiņā neveicinās jaunu studiju virzienu atvēršanu augstākās izglītības iestādēs. Ņemot vērā to, ka citējamība nozarēs var ļoti atšķirties (par to liecina Hirša indekss), lietderīga būtu programmu salīdzināšana pēc piektā klasifikācijas līmeņa.

Tabula Nr. 5. **Internacionalizācijas kritērija apraksts**

Kritērijs	Internacionalizācija.
Kā tiks skaitīts?	Ārvalstu studentu skaits augstskolā pēdējos 3 gados, kas studē grāda vai kvalifikācijas iegūšanai, īpatsvars 50%. Augstskolas Erasmus+ apmaiņas studentu skaits pēdējos trīs gados, īpatsvars 50%.
Kādēļ?	Spēja piesaistīt studējošos no ārzemēm liecina par All kvalitāti. All nodrošinot Erasmus+ vai cita veida apmaiņas studējošajiem, tiek celts to kompetences līmenis.
Kur iegūs datus?	No augstākās izglītības iestādēm, kas apkopo šos datus.
Riski	Pat piektajā klasifikācijas līmenī studiju programmas var atšķirties pietiekami, lai Erasmus+ apmaiņas nodrošināšana studentiem nebūtu vienlīdz iespējama, piemēram, nav pieejamas studiju programmas, kas saistītas ar to, ko mācās šeit (vienādi nosaukumi tomēr vairāk specializējas kādā no novirzieniem). Būtiski ir arī izvērtēt vai kritērijam būtu nepieciešams noteikt maksimālo vērtību, jo pārāk liela daļa ārvalstu studējošo vai arī to studējošo, kas dodas Erasmus+ mobilitātē, var kaitēt augstākās izglītības kvalitātei.

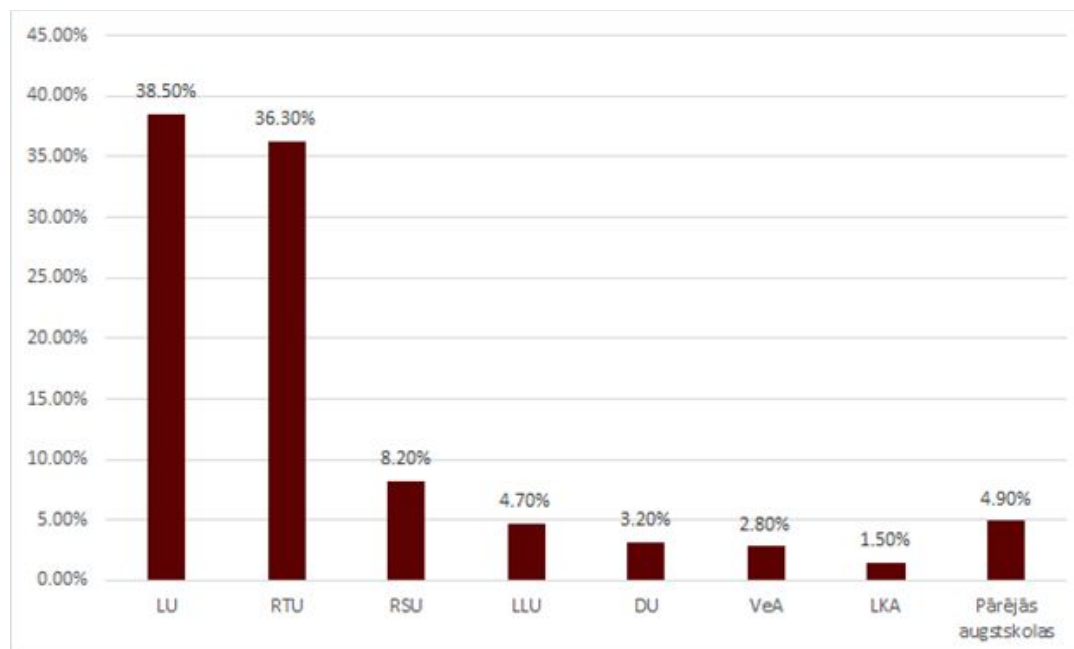
1. attēls **Ārvalstu studējošo skaits Latvijas augstskolās 2015./2016. gadā**

Tabula Nr. 6. **Akadēmiskā personāla ataudzes kritērija apraksts**

Kritērijs	Akadēmiskā personāla ataudze.
Kā tiks skaitīts?	Nodarbināto maģistrantu, doktorantu un jauno doktoru, kas ieguvuši doktora grādu pēdējo piecu gadu laikā, skaits pilna laika ekvivalentā.
Kādēļ?	Šobrīd negatīva tendence Latvijas augstākajā izglītībā ir augsts mācībspēku vidējais vecums, kas katru gadu pieaug un ir viens no augstākajiem Eiropas Savienībā.
Kur iegūs datus?	No AII.
Riski	Iegūstot akadēmisku amatu, nesena absolvents strādā augstskolā neielgu laiku, jo, kad pagājuši pieci gadi pēc grāda iegūšanas, viņš tiek aizstāts ar “jaunu” absolventu, jo viņa nodarbināšana vairs nedod iespēju augstskolai gūt papildu finansējumu.

2. attēls **Augstskolu rezultāts jauno zinātnieku iesaistē pētniecībā pilna laika ekvivalenta izteiksmē 2015. gadā**

LSA piedāvātie kritēriji

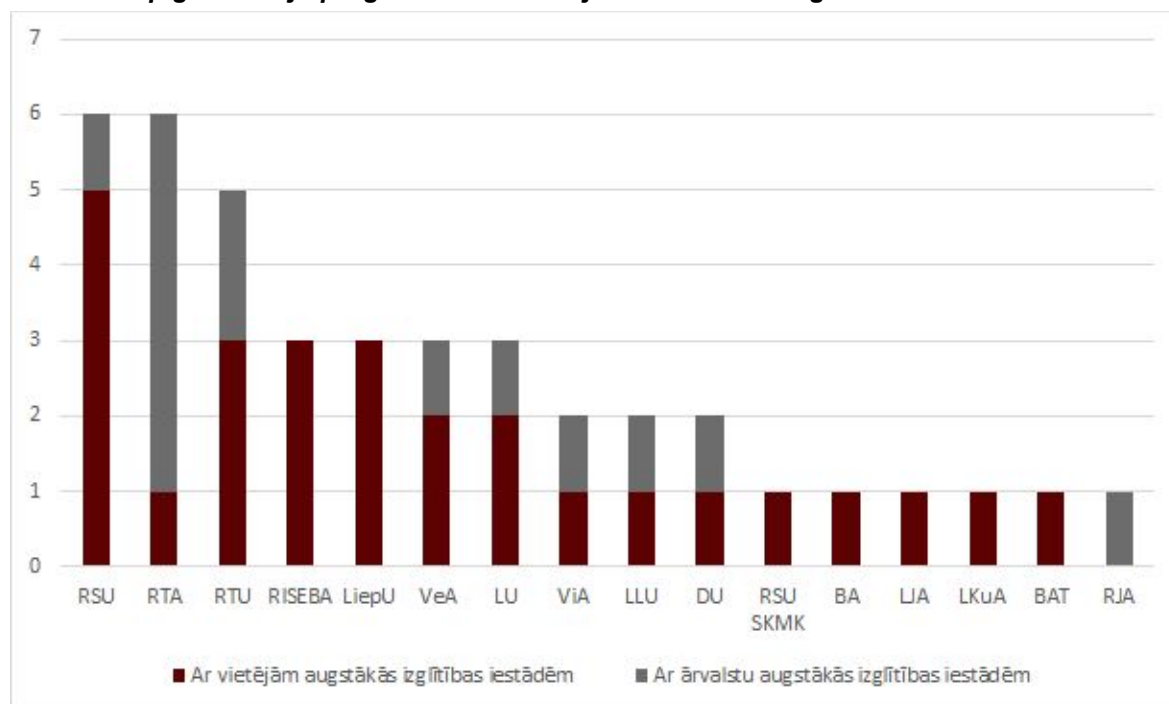
Tabula Nr. 7. *Augstskolu specializācijas kritērija apraksts*

Kritērijs	Augstskolu specializācija.
Kā tiks skaitīts?	Kritērijs darbosies kā papildu punkti augstskolām noteiktās tematiskās jomās, kurās tām būs jau iepriekš noteikta specializācija.
Kādēļ?	Augstskolu stratēģiskā specializācijas veicināšana ir viens no IZM uzdevumiem saistībā ar jaunā finansēšanas modeļa ieviešanu (2.2.1, 2. posms).
Kur iegūs datus?	IZM ir uzdevums izstrādāt veidu, kā notiks All specializācija.
Riski	Šobrīd tiešā veidā augstskolu specializācija nav noteikta, ja neņem vērā augstskolu stratēģijas. Riski varētu pastāvēt augstskolu specializāciju izstrādē.

Tabula Nr. 8. *Starpaugstskolu studiju programmu kritērija apraksts*

Kritērijs	Starpaugstskolu studiju programmas
Kā tiks skaitīts?	Kritērijs darbosies kā papildu punkti augstskolām, ja konkrētajās tematiskajās jomās tām būs kopīgā programma ar citu Latvijas augstskolu vai kopīgā studiju programma ar citu ārvalstu augstskolu.
Kādēļ?	Nepieciešams sniegt skaidru signālu augstskolām, ka sadarbība ar ārvalstu augstskolām ir vēlama, un aicināt uz dubulto diplomu programmas izveidi, tostarp augstskolu savstarpējā sadarbībā. Mūsdienu pasaulē aizvien pieaug pieprasījums pēc starpdisciplināritātes, kas veicina inovācijas un spēju darboties un pielāgoties nestandarta situācijām.
Kur iegūs datus?	No All.
Riski	Pārāk daudz tiks veidotas studiju programmas starp augstskolām, tādēļ zudīs konkurence starp divu All viena veida studiju programmām, bet gan būs vienkārši kopīga studiju programma, kas būs "labākā reģionā vai Rīgā".

13. attēls **Kopīgas studiju programmas ar Latvijas un ārvalstu augstskolām**

Tabula Nr. 9. **Augstskolas sadarbības ar darba tirgu kritērija apraksts**

Kritērijs	Augstskolas sadarbība ar darba tirgu.
Kā tiks skaitīts?	Tiks uzskaitītas prakses vietas, ko sadarbībā ar augstskolām nodrošina darba devēji, kā arī darba devēju pasūtītie pētījumi augstskolās.
Kādēļ?	LSA aicina kā kritēriju noteikt arī augstskolu sadarbību ar darba tirgu. Šī indikatora ietvaros tiek piedāvāts ņemt vērā prakses vietas, ko caur augstskolām nodrošina darba devēji (kas nereti netiek publicēti un tāpēc kā zinātniskā darbība netiek mērīti), darba devēju pasūtītie pētījumi augstskolās, kā arī citu sadarbību, kas veicina darba devēju un augstskolu savstarpēju attīstību.
Kur iegūs datus?	U-Multirank jau iegūst
Riski	Augstākās izglītības iestādei var zust autonomija, darba devēju piedāvājumus īstenojot pārāk bieži. Tāpat varētu rasties spiediens studējošo iesaistei konkrētās prakses vietās.

Šādi finansētas studiju vietas būtu piešķiramas uz trīs līdz četrus gadu periodu, atkarībā no programmas, kas nozīmē, ka nepārtraukta konkursa nodrošināšanai būtu vismaz četrus gadus jāatvēl konkrēts finansējuma apmērs, kas tiktu piešķirts šīm studiju vietām. Pirmā gada izmaksu varianti ir aplūkojami zemāk.

Tabula Nr. 10. **Provizorisks finansējuma apjoms (milj. EUR), kas tiktu piešķirts no valsts budžeta finansētām studiju vietām, balstoties uz kvalitātes kritērijiem**

Pārdales apjoma skartās valsts finansētās studiju vietas	10% no valsts budžeta finansētajām studiju vietām sociālajās zinātnēs bakalaura līmenī	10% no valsts budžeta finansētajām studiju vietām visās tematiskajās jomās bakalaura līmenī	10% no valsts budžeta finansētajām studiju vietām visās tematiskajās jomās visos līmeņos
Tikai IZM resora finansētās studiju vietas augstskolās	165 vietas (0,26 milj. EUR)	1151 vieta (2,8 milj. EUR)	1593 vietas (4,7 milj. EUR)
IZM, VM, ZM un KM resoru finansētās studiju vietas augstskolās	198 vietas (0,32 milj. EUR)	1769 vietas (5,1 milj. EUR)	2353 vietas (8,2 milj. EUR)

Komentāri

LJZA: “Atbalstām pilotprojekta īstenošanu, pārbaudot konkurences principus budžeta vietu piešķiršanā, izmantojot kvalitātes kritērijus. Vienlaikus, aicinām kvalitātes kritērijus attiecināt uz konkrēto nozaru grupu (piemēram, publikācijas un ārvalstu studējošie tikai konkrētajās nozarēs, utml.). Tāpat uzskatām, ka izmaiņu periodam jābūt saprātīgam, ļaujot augstskolām veikt plānošanas darbus. Savukārt, par pārējām nozaru grupām vērts runāt pēc pirmajiem pilotprojekta rezultātiem.

Piebilstam, ka atbalstām Augstākās izglītības padomes nostāju, ka resursietilpīgām nozaru grupām nebūtu jāveido konkurence, drīzāk specializācija. Savukārt pārējām nozarēm tā būtu lietderīga ilgtermiņā.”

LUA: “Konceptuāli LUA atbalsta ierosinājumu piešķirt budžeta vietas pēc kvalitātes kritērijiem, piemēram, ņemot vērā augstskolu sadarbību ar darba tirgu, taču jāprecizē pārējie piedāvātie kvalitātes kritēriji – nepieciešama šo kritēriju un to ietekmes uz piešķirto budžeta vietu apmēru izvērtēšana.

Nepieciešama plašāka diskusija, izvērtējot esošo budžeta vietu piešķiršanas efektivitāti un atbilstību tautsaimniecības pieprasījumam, balstoties uz to, piedāvāt vienkāršotu regulējumu valsts budžeta vietu sadalei.”

ĀIPL: “Uzskatām, ka studiju finansēšanai novirzīto valsts līdzekļu sadalē daudz būtiskāka loma piešķirama kvalitatīvajiem rādītājiem un, pareizi īstenojot augstskolu finansēšanas modeli, būtiski uzlabosies budžeta vietu sadalījuma efektivitāte.”

KM: “Jāņem vērā, ka augstskolām pašlaik jau ir noteikti sasniedzamie rādītāji vairākos politikas plānošanas dokumentos, tostarp „Izglītības attīstības pamatnostādnes 2014. – 2020.gadam” un „Zinātnes, tehnoloģijas attīstības un inovācijas pamatnostādnes 2014. – 2020.gadam” un citos. Sasniedzamie rādītāji ir noteikti arī vairākos Eiropas Savienības fondu projektu konkursu ietvaros. Jau trešo gadu augstskolas, parakstot ikgadējos vienošanās protokolus, apņemas sasniegt noteiktus kvalitātes kritērijus. Tas nozīmē, ka augstskolas jau īsteno vairākus no Ziņojumā minētajiem kvalitātes kritērijiem, tostarp, lai pretendētu uz 2. pīlāra finansējumu, kas tiek piešķirts, ņemot vērā augstskolas sasniegto pētniecībā, finansējuma piesaistē, kā arī mākslinieciskajā jaunradē. Kultūras ministrija, pirmkārt, atzīmē, ka kvalitātes kritēriju definēšanā svarīgi ir augstskolu attīstības plānos noteiktie sasniedzamie rezultāti un tajā definētā stratēģiskā specializācija. Rezumējot minēto, Kultūras ministrijas ieskatā Ziņojumā minētajā jautājumā par plašāku konkurenci valsts finansēto vietu piešķiršanā svarīgi būtu izvērtēt iespēju papildu kvalitātes kritērijus piemērot 2. pīlāra ietvaros.”

VM: “Valsts finansējums augstākajai izglītībai tiek noteikts atbilstoši Ministru kabineta 2006. gada 12. decembra noteikumiem Nr. 994 “Kārtība, kādā augstskolas un koledžas tiek finansētas no valsts budžeta līdzekļiem” (turpmāk – MK 994). Veselības ministrija piekrīt, ka no valsts budžeta tiek finansētas studiju vietas tajās augstākās izglītības iestādēs, kurās tiek nodrošināts augsts studiju kvalitātes līmenis. Līdz ar to Izglītības un zinātnes ministrijai būtu jāpārskata MK 994 noteiktā kārtība un jāizstrādā attiecīgi kvalitātes kritēriji. Vienlaikus vēršam uzmanību, ka nepieciešams izvērtēt finansējuma sadales pēc kvalitātes kritērijiem ietekmi uz augstākās izglītības iestādēm.”

Pilnībā no valsts budžeta dotētā doktorantūra

Saskaņā ar Izglītības attīstības pamatnostādnēm 2014.–2020. gadam, Latvijai būtu jāvirzās uz pilnībā no valsts budžeta dotētu doktorantūru. **LSA cer diskusiju rezultātā nonākt pie labākā idejas ieviešanas mehānisma.**

Komentāri

LJZA: “Pie iespējas, vēlamies atgādināt par izaicinājumiem augstākās izglītības doktorantūras posmā, kuru risināšanā, mūsuprāt, arī nepieciešama aktīva rīcība. Tas ietvertu gan doktorantūras apvienošanu ar promocijas procesu, gan pāreju uz vienotu doktora grādu, par ko akadēmiskā vidē jau ir gana diskutēts, gan ārkārtīgi būtisku izmaiņu – doktorantūras uztveršanu un realizēšanu kā pilna laika darbu. Šāda izmaiņa, saglabājot esošo budžeta vietu skaitu nemainīgu, pieprasītu krasu finansējuma pieaugumu, tāpēc piedāvātu studiju vietu organizēšanu citādi. Pamatu, ko veidotu pašreizējais studiju finansējums, nodrošinātu mazāku, bet pilnvērtīgi apmaksātu doktorantūras vietu skaitu (ļautu veidot pamatotu konkursu pēc būtības). Tāpat pamata daļa ļautu nosegt doktorantūras procesa kopējo administrācijas un studiju daļu. Savukārt, pārējās doktorantūras pozīcijas tiktu automātiski izveidotas, ja pētniecības iestādes vai uzņēmumi nodrošinātu doktoranta darbam nepieciešamo finansējumu uz visu studiju periodu, piemēram, izcīnot finansējumu doktoranta pozīcijai projekta ietvaros.”

Viena avota finansējums vienai tematiskajai jomai

Šobrīd vienas tematiskās jomas studijām dažādās augstākās izglītības iestādēs mēdz atšķirties finansējuma avots. Piemēram, sociālās zinātnes tiek finansētas gan no Izglītības un zinātnes ministrijas, gan no Kultūras ministrijas, gan arī no Zemkopības ministrijas līdzekļiem. Līdzīga situācija ir arī ar veselības aprūpes studijām. Ņemot vērā, to ka, piešķirot valsts finansējumu, būtu jāņem vērā tautsaimniecības prioritātes, kā arī papildu izaicinājumus, ko rada nepieciešamība vairākām iestādēm savstarpēji koordinēt resursu piešķiršanu, būtu nepieciešams katras tematiskās jomas ietvaros valsts līmenī nodrošināt vienotu finansēšanas avotu.

Šāda sistēma atvieglotu budžeta vietu piešķiršanu pēc kvalitātes kritērijiem, jo ministrijām būtu jābūt iespējai kritērijus koriģēt atbilstoši savas nozares prasībām, kā arī atvieglotu konkursa īstenošanu, neprasot finansēšanu no vairākiem resoriem.

Lai ieviestu šādu principu, būtu nepieciešams grozīt Augstskolu likumu, kas noteiktu katru tematisko jomu pārraugošo ministriju.

Komentāri

LJZA: “Stingri atbalstām vienas tematiskās jomas finansēšanu no viena avota. Uzskatām, ka tikai šādā veidā iespējams centralizēti jomai īstenot pamatotu politiku, nosakot sagatavojamo speciālistu apjomu un prasības, kā arī veicot vienotu kvalitātes kontroli.”

LUA: “LUA aicina uz plašāku diskusiju par iespējamajiem ieguvumiem no šādas aktivitātes īstenošanas.”

VM: “Veselības ministrija atbalsta priekšlikumu, ka studiju virzienu finansēšana no valsts budžeta līdzekļiem notiek viena resora ietvaros, proti, Izglītības un zinātnes ministrija. Attiecīgi sadarbībā ar nozaru ministrijām tiek plānots un noteikts uzņemamo speciālistu skaits, savukārt Izglītības un zinātnes ministrija piešķir valsts budžeta finansējumu augstākās izglītības iestādēm. Izmaiņas studiju virziena finansēšanā no valsts budžeta līdzekļiem, iesaistot vienu resoru, neskar augstākās izglītības iestāžu padotību, proti, Veselības ministrijas padotībā ir Rīgas Stradiņa universitāte.”